

Diktatúrák, Svédországból nézve

Balsorsra kárhoztatva

Julinál azonban maradt egy példány a forgatókönyvből, amit bizalma jeléül egy este kölcsönadott nekem. Még azon melegében el is olvastam. Maga a történet apró drámák sorozata, egy fiatal lány életének néhány, igencsak embert próbáló évét öleli át. A tragédiák sorából engem mégis az fogott meg erősen, amelyik túlmutat Juli hétköznapi csetlés-botlásain. A lányt Svédországban elhagyja magyar barátja, s nem sokkal később öngyilkos lesz. Juli ide-oda sodródik a nagy társatlanságban. A svéd nyelvtanfolyamon megismerkedik egy chilei emigránsnal, akitől teherbe esik. A chilei megjegyzi, hiszen nem azért jött Európába, hogy családot alapítson, hanem hogy anyagilag támogassa otthon maradt rokonait. A gyerek, a családi kiadások elapasztanak ezeket a pénzküldeményeket. Összevesznek, többször durván veszekednek, majd elhangzik a chilei fiú végső érve a magyar lány személye ellen: – Te áruló vagy, hiszen elárultad a szocializmust. Otthagytad a hazádat, ahol a világ legtökéletesebb társadalmi rendszerét építik! Te áruló!

Szegény Nemecek Ernőt sem érte ennél hazugabb vád, mégis belepusztult. Mit felelhetett volna rá Juli, mit mondhatott volna erre bárki? Hiszen a chilei ügyem hitte volna el, akárki, akármit mond neki arról, amiben ő vakon hitt. Hitt, anélkül, hogy halvány fogalma lett volna a valóságról abban az országban, amely az egyetlen igazságos társadalmi rendszerként élt szívében, és táplálta a reményét, hogy valahol a földkerekségen mégiscsak létezik szociális egyenlőség, igazságosság, társadalmi béke. Mit érezhetett Tamino, amikor az Éj Királynőjének buzdítására elindult a gonosz Sarastro birodalma felé, hogy megismerje, megnyerje és kiszabadítsa Pamináját? Meg kellett ismerje a Nap birodalmát, s le kellett tennie a próbákat ahhoz, hogy rájöjjön, ott uralkodnak a valódi erények, és nem az éj birodalmának szellemi és erkölcsi sötétségében. Juli is így érezte magát Svédországban, a sötétség birodalmának magyar földjén ezerszer elátkozott nyugati kapitalizmusban.

A véletlen folytán, néhány nappal a forgatókönyv elolvasása után, Stockholmban magam is összeakadtam egy chilei emigránsnal. Egy régi barátom feleségének személyében, aki szintén az ottani jobboldali diktatúra elől menekült korábban. Néhány napot együtt töltvén elbeszélgettünk a diktatúrákról, a jobboldaliakról és a baloldaliakról. Hasonlítottuk a politikai gyilkosságok számait, az elűzöttek számait, és azt, hogy hol tett nagyobb kárt a lelkekben is a parancsuralom. Azután a diktatúrákból való kilábalásra terelődött a szó. Chileben jelenleg nincsenek szélsőségek – fogalmazott ő –, a nagy többség egyetlen diktatúrából sem kér. A jelek szerint a gazdaság sikeresen lálalt ki a katonai kormányzásból. Chile lakosságának mintegy 70 százaléka ma a polgári középosztályhoz tartozik.

A döntő különbség diktatúra és diktatúra között valahol itt érhető tetten. A jobboldali parancsuralmi rendszerek megkímélték a nemzet gerincét, és többnyire rendbetették a gazdaságot, ami a demokrácia talajára átevezve mindenütt a gyors és eredményes fejlődés alapja lett. Mit tett ugyanakkor a baloldal diktatúrája Európa boldogtalnabbik felében? (Bárhol a világban? – A szerk. megj.) Elűzte az arisztokráciát, és irtóháborút hirdetett a polgársággal szemben. Börtön, internálás, kitelepítés várt

A nyár elején Svédországban jártam. Göteborgban megismerkedtem egy nővel. Juli regényes módon hagyta el Magyarországot, valamikor a hetvenes években, abban a tudatban, hogy csak egy adriai nyaralásra indulnak. Aztán kiderült, hogy a barátjának másfajta elképzelései vannak, ő pedig kitarított mellette, és többszöri visszatoloncolást, mocsarakon való átgázolást, kalandos kompátkelést követően végül is letelepedési engedélyt kapott Svédországban. Története meghihette egy hazai filmrendező képzeletvilágát, aki „Juli útnak indul” címmel forgatókönyvet is írt róla, de amiből sohasem lett igazi mozifilm. A szüzsét elűtötték a filmgyártás hatalmasságai.

rájuk. Az értelmiségre üldöztetés, megaláztatás, még az értelmiségiek és a középosztály gyermekeire is. Máiig sem szűnő leckéztetés, az utolsó csatlósság vádjának agyomosással felérő ismételtetése. Önmarcangoló, vezeklő irodalmi művek, publicisztika a mi oldalunkról, sovíniszta, agresszív vádaskodás a túloldalról és a szomszédainktól.

És e folyamatnak máig sincs vége. Szemben a chilei 70 százalékkal, minálunk gyakorlatilag nincs középosztály. A nemzeti tudat hordozóit, ha nem fosztották meg pusztán létüktől is, anyagilag, egzisztenciálisan tönkretették. Elűzték őket a lakásukból, s hiába ragaszkodtak családi értékeikhez, relikviáikhoz, amíg tudtak, a pénztelenségben nem lehetett sokáig kitarítani ezek mellett sem. Csak végig kell sétálni a belvárosban, hány régiségkereskedés nyílt az utóbbi években, hónapokban! Külföldre vándorolnak azok a tárgyi emlékek, amelyek egykor a történelmi – és polgári – családaink birtokában voltak.

Ott áll az egykori polgári középosztály leszármazottja, megfosztva mindentől, ami tárgyi emlékként őseinek szellemiségéhez, tradícióihoz kapcsolta. És ez még mindig nem elég! Ez ezúttal nem a diktatúra híveinek, hanem – meglepetésre – éppen a „liberálisoknak” nem elég. Az egyik legszabadabb demokrata, Eörsi István például a liberalizmus pulpitusáról nyilatkozta a ZDF-televízió kamerájába, hogy kevesli a sztalinai terrort, a kőkemény baloldali diktatúra egyetlen hibájáért róva fel, hogy nem irtotta ki teljesen a „jobboldali söpredéket”. Mostanában meg az ősliberális Tamás Gáspár Miklós buzdít erőszakos utcai akciókra.

Jómagam a liberalizmuson mindig embertársaink kölcsönös békében hagyását értettem. De kiderült, hogy ez nem így van. Voltak egyéb tévHITEIM is. Sajnos túlságosan is rögződött fülemben az '56-os Szabad Kossuth rádió bemondójának hangja, aki bocsánatot kért a korábbi, éjjel-nappali szakadatlan, kényszerű hazudozásért. Valami ilyesmit vártam '90-ben is, de hiába. Be kellett látnom, a rádióban ma már profi hazudozók ülnek, akik jól tudták, hogy mit vállalnak. Eleve hazudozásra szerződtek, és egy emberöltőn át tartó hazudozásaikból

felépítették budai villáikat, örök életre eljegyezve magukat a korábbi-jelenlegi hatalmi elittel.

Hogy a chilei példánál maradjunk: egyetlen ember sem létezett a magyar médiában, aki kikottyintotta volna azt a nem túl lényeges tényt, hogy annak idején Louis Corvalánt nem a „nemzetközi munkásosztály nyomására” engedték szabadon – mint ahogy azt a moszkvai propagandagépezet mondta –, hanem

kicsérélték a máskéntgondolkodó szovjet Bukovszkijéért egy svájci repülőtéren. Pedig a fogolycsere fényképe ott volt a másnapi nyugati újságok címloldalán, és lett volna már helyesbítésre módjuk azoknak, akik a „Ripporter keresztetik”-ből mára öntelt rádió- és tv-vezetők képe léptek elő. De sajnos túlságosan rögződött a szememben Németh László cikkének címsora is az 1956. november 2-i Irodalmi Újság címloldalán: *Emelkedő Nemzet*. Alig akartam elhinni az 1994-es választások eredményét, és be kellett látnom, ez már nem az emelkedő nemzet. Ez már egy süllyedő nemzet.

Tavaly Cambridge-ben egy kéthetes, az átalakulóban lévő európai országok képviselőinek tartott, főként gazdaságfejlesztéssel foglalkozó nyári egyetemen vettem részt, ahol az egyik előadás teljes terjedelmében Szingapúrról szólt. A mai világ legdinamikusabban fejlődő országáról. Mint tudjuk, Szingapúrban jelenleg is konzervatív jobboldali diktatúra van. De jobboldali diktatúra volt más, gazdaságilag rakétagyorsasággal emelkedő országban is, mint például Dél-Koreában, Tajvanon.

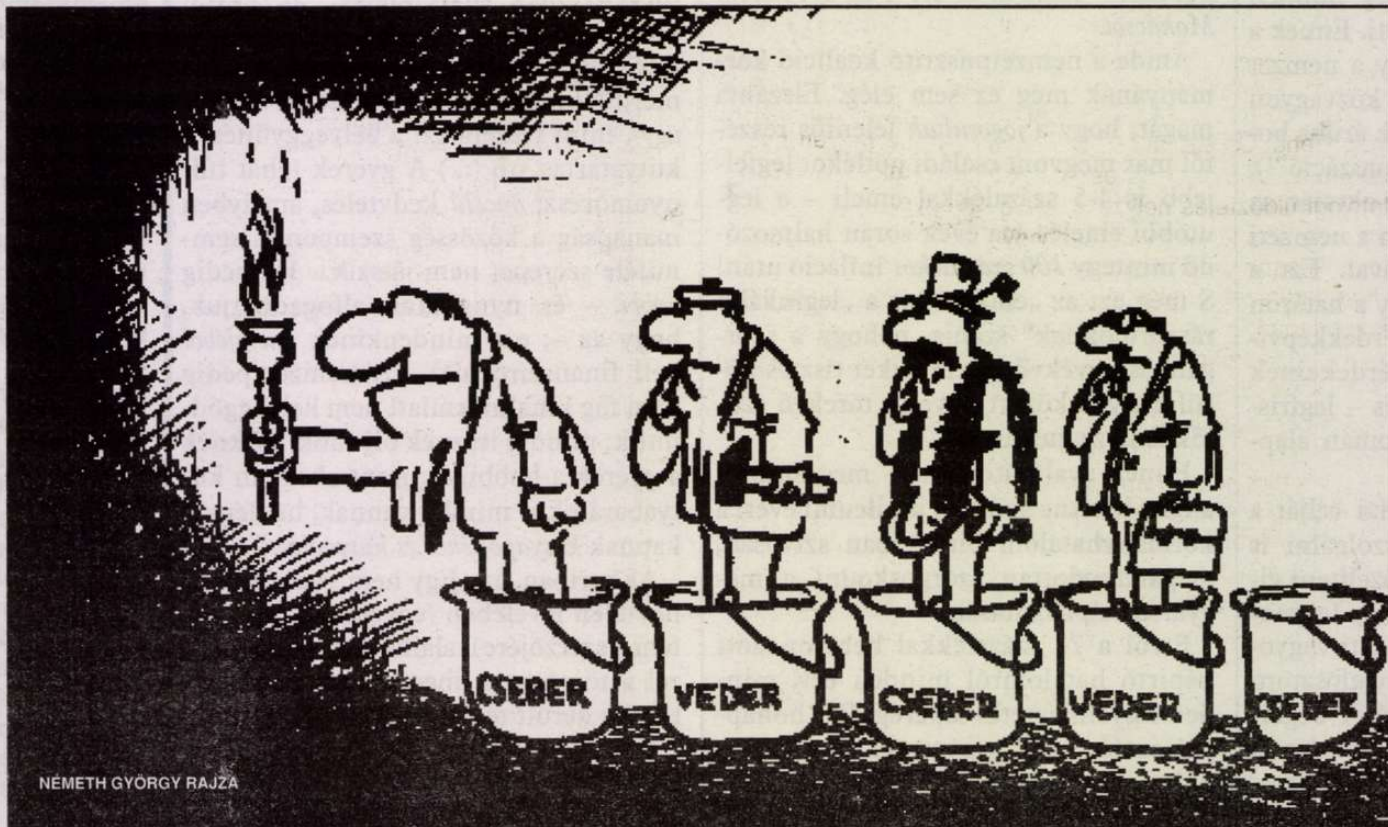
Ezekkel szemben Magyarországon ma nemcsak a politika, hanem a média és a gazdaság is a baloldal kezében van. Nem nehéz észlelni, hogy gazdaságilag mindez hová vezet. Viszont egy esetleges jobboldali győzelem a választások után csak a politikát juttathatja jobboldali kézbe, míg a gazdaság és a média a mostaniak kezén marad. Az a kormány pedig eleve bukásra van ítélve, amelyik nem tudja megszerezni politikai hatalma mellé a másik kettőt. Ezt megtanulhatta az ország legutóbb, az Antall-kormány idejében. Egy esetlegesen létrejövő jobboldali kormánynak tehát jó előre tisztában kell lennie mindezzel. Ahogy Amerikában a Fehér Ház nem tudna a Wall Street ellenében politizálni, ugyanúgy nem lehet életképes az új magyar kormány sem az olajgate-esekkel, az aranyat kisíboló bankigazgatókkal szemben.

Juli igazát – azóta felcseperedett – kislányának apjával ma már könnyű beláttatni. A nemzet gerincét képező polgári réteget a jobboldali diktatúrák nem törték össze, a politikai élet erős gazdasággal a háttérben gyorsan fel tud zárkózni a vezető demokratikus országok mögé. A baloldali diktatúrák viszont fizikailag és szellemileg ledarálták

a polgárságot, és egy gazdasági, politikai erkölcs nélküli réteget juttattak uralomra, perspektíva nélküli gazdasági helyzetbe sodorva az országot. Churchill mondta: a kommunizmus még csak hagyján. De ami majd utána fog következni!

Kérdés, hogy vajon a demokrácia tárházában vannak-e olyan eszközök, amelyek valaha is sikeresek lehetnek mindezzel szemben? Vajon a győzelemre törekvő konzervatív jobboldali pártok szembe mernek-e nézni ezekkel a tényekkel? S vajon felkészülnek-e arra, hogy ha mindjárt az elején nem lesznek eléggé eltökéltek a nagytakarításban, akkor napjaik ismét csak meg lesznek számlálva?

Dékány Tibor

NÉMETH GYÖRGY RAJZA